

(א) **וַיְהִי הַמַּעֲשֶׂה בַיָּמֵי שְׁפֹט הַשְּׁפֹטִים** שהנהיגו את שבטי ישראל, בין יהושע לשמואל, ימי מאבק וקושי בהיאחזות כל שבט בנפרד בנחלתו, ימי עוינות עמי הסביבה, כשלונות ונצחונות מקומיים, **וַיְהִי רָעַב בְּאֶרֶץ, וַיֵּלֶךְ אִישׁ מִבֵּית לָחֶם** אשר בנחלת יהודה בהר (להבדיל מבית לחם אשר בנחלת זבולון, אפשר שערים שהצטיינו בגידול תבואה נקראו 'בית לחם', ואם כך הרעב השפיע ביותר, שהורגש אפילו ב'בית לחם') **לְגֹר בְּהַר שִׁמְמוֹל – מִמִּזְרַח לַיָּם הַמֶּלַח בְּשָׂדֵי מוֹאָב** שם לא היה רעב, ומואב אויבים לישראל מבלק ועד עגלון והלאה, **הוּא וְאִשְׁתּוֹ וַיֵּשְׁבוּ בְּנֵיו** לא לזמן קצר לשבור בר ולשוב אלא עם משפחתו.

(ב) **וְשֵׁם הָאִישׁ אֱלִימֶלֶךְ** ממשפחת נחשון נשיא יהודה שסבורה להעמיד מלך, אולי שאף אלימלך למלוך ולא עלתה בידו **וְשֵׁם אִשְׁתּוֹ נָעֲמִי וְשֵׁם בְּנָיו מְחִלּוֹן וְכִלְיוֹן** והם **אֶפְרַתִּים מִבֵּית לָחֶם יְהוּדָה** הקרויה גם אפרת (בראשית לה יט, להלן ד יא. אולי אפרת הוא פרוור נכבד המשויך לעיר) **וַיָּבֹאוּ שָׂדֵי מוֹאָב וַיְהִיו שָׁם**. 'וילך לגור, ויבואו, ויהיו', מבלי מחשבה לחזור לעמם. ניתקו מעם ישראל בתודעתם. לפני גלות בבל לא היה מושג של בן ישראל הגר בחו"ל. האומה מתקיימת על אדמתה בלבד (ולדעת ריב"ל במדרש הימים ימי אהוד בן גרא, יליד שדה מואב בגלות משפחתו מאונס [דה"א ח ז-ח]), ששינס מותניו והושיע את ישראל מיד עגלון מלך מואב אביה או סבה של רות. הרי שאהוד הוא היפוכו הגמור של אלימלך, העוזב את עמו ודבק במואב אויבו).

(ג) **וַיָּמָת** לאחר זמן לא ארוך, באופן בלתי צפוי **אֱלִימֶלֶךְ אִישׁ נָעֲמִי** ולא הספיק ליהנות מהשפע בניכר **וַתִּשָּׂאֵר הִיא וַיֵּשְׁבוּ בְנֵיהָ**.

(ד) **וַיִּשָּׂאוּ לָהֶם** לאחר מות האב **נָשִׁים מְאֻבָּיֹת** העמיקו את הניתוק **שֵׁם הָאִתָּת עֲרָפָה** לכליון הצעיר (שנדון כלכיה) **וְשֵׁם הַשְּׂנִית רות** למחלון הבכור (שעלתה לבסוף ארוכה למחלתו), הגדול נמנה שני לחטא **וַיֵּשְׁבוּ שָׁם** על מנת להשתקע לעולם, וחלפו **כְּעֶשֶׂר שָׁנִים**.

(ה) **וַיָּמָתוּ גַם שְׂנֵיהֶם** בסמיכות **מְחִלּוֹן** וחלתה המשפחה **וְכִלְיוֹן** וכלתה המשפחה, נכרתו בלא זרע (שמא לאחר שחלפו עשר שנים בלי זרע שיש עילה לגרש [הלכתית לא שייך כאן, אך לכאורה זו גם עילה אנושית]), ולא גירשו נשותיהם הנכריות, שנו בחטא ונפרעו מהם) **וַתִּשָּׂאֵר הָאִשָּׁה בודדה מַשְׁנֵי יְלָדֶיהָ וּמְאִישָׁהּ**.

(ו) **וַתָּקָם הִיא** משאיבדה עניין בניכר **וְכִלְיָהּ** האלמנות שאין להן איש מלבדה - אולי הפנו להן משפחותיהן עורף בשל נישואיהן לזרים **וַתֵּשֶׁב מְשָׂדֵי מוֹאָב כִּי שָׁמְעָה בְּשָׂדֵה מוֹאָב כִּי פָקַד יְהוָה אֶת עַמּוֹ לְתֵת לָהֶם לָחֶם** שעלתה התבואה יפה ועומדת בקמותיה ערב הקציר, וסברה לשוב לעמה ולשבוע מטובו.

(ז) **וַתֵּצֵא מִן הַמָּקוֹם אֲשֶׁר הָיְתָה שָׁמָּה וַשְׁמִי כִלְיָהּ עִמָּה וַתֵּלַכְנָה בְּדֶרֶךְ לַחֲצוֹת אֶת הַיַּרְדֵּן מֵעֶרְבָה לְשׁוֹב אֶל אֶרֶץ יְהוּדָה**.

(ח) **וַתֹּאמֶר נָעֲמִי לַשְׁמִי כִלְיָהּ לָכֵּן לָכֵּן שָׂבְנָה אִשָּׁה לְבֵית אִמָּהּ** המואביה. משאני שבה אל עמי אין לנו עוד גורל משותף **יַעֲשֵׂ יְהוָה עִמָּכֶם חֶסֶד כַּאֲשֶׁר עֲשִׂיתֶם עִם הַמְּתִים וְעַמְּדִי** היא מאמינה באלוקי ישראל ומתפללת אליו, והן? מה אומרת להן ברכה כזו? האם הן מאמינות באלוהי עם זר ומנוכר? האם בעליהן נהגו להזכיר את שמו?

(ט) **יִמֵן יְהוָה לָכֶם וּמִצְאֵן מְנוּחָה אִשָּׁה בֵּית אִישָׁה שֶׁתִּשָּׂאנָה וַתִּשְׁק לָהֶן לַפְרִידָה וַתִּשָּׂאנָה קוֹלָן וַתִּבְכְּינָה**.

(י) **וַתֹּאמְרָנָה לָּהּ** לא נשוב, **כִּי אַתְּ נָשׁוּב לְעַמְּךָ** לא נותירך לגורלך.

(יא) **וַתֹּאמֶר נָעֲמִי שָׂבְנָה בְּנִיתִי לָמָּה תֵּלַכְנָה עִמִּי** ומה בדבר גורלכן **הַעוֹד לִי בָנִים בְּמַעֲי וְהָיוּ לָכֶם לְאֻנָּשִׁים?** והלוא בני עמי לא יינשאו לכן.

(יב) **שְׁבִנָה בְנִי לְכֹן פִּי זְמַנִּי מִהֵיזֹת לְאִישׁ וְגַם אִילוּ פִי אֲמַרְתִּי נֶשׁ לִי כְשֶׁלְעֲצַמִּי תִקְנֶה לְשִׁקְמָא אֶת חַיִּי גַם אִילוּ הָיִיתִי הַלְיָלָה לְאִישׁ וְגַם יִלְדֵתִי בְנִים לֹא יוֹעִיל לְכֹן הַדְּבַר.**

(יג) **הֲלֵהוּן תִּשְׁבְּרֶנָּה בְּהַמְתַּנֵּה עַד אֲשֶׁר יִגְדְּלוּ? הֲלֵהוּן תִּעֲנֶנָּה לְבִלְתִּי הָיִית לְאִישׁ? אֵל בְּנִי פִי מֵר לִי מֵאֵד יוֹתֵר מִמֶּכּם פִּי יִצְאָה בִּי יַד יְהוָה לְהַעֲנִישֵׁנִי לֵלֵא תִקְנֶה, וְאִילוּ לְכֹן יֵשׁ תִּקְנֶה.**

(יד) **נִתְשָׁנָה קוֹלְךָ וְנִתְבְּרִינָה עוֹד עַל דְּבָרֶיהָ וְעַל צַעֲרָה נִתְשָׁק עֲרָפָה לְחַמּוֹתָהּ וּנְפַרְדָּה מִמֶּנָּה רְרוֹת דְּבָקָה בָּהּ.**

(טו) **וְנִתְאָמַר הִנֵּה שָׁבָה יְבַמְתָּךְ = גִּיסְתָךְ אֶשֶׁת יְבַמְךָ (אֶחָ הַבְּעַל הַמֵּיבֵם אֶת אֶשֶׁת אַחִיו נִקְרָא יְבֵם, אוֹ שֶׁאֶשֶׁה הַעֲלוּלָה לִיפּוֹל לְפָנָי בַּעַל הַשְּׁנִיָּה לִיבּוּם נִקְרָאת יְבַמְתָּה) אֵל עֲמָה וְאֵל אֱלֹהֵיהָ עִם וְאֱלוֹהִים תְּלוּיִים זֶה בְּזֶה, בְּנֵי עַמִּים לֹא הַתּוֹכַחַה אֵז תִּיאוֹלוֹגִית אֵלֵא פּוֹלִיטִית, אִוְמָה וְאִוְמָה וְאֱלוֹהִיָּהּ, הַעוֹבֵר אֵל עִם אַחֵר מִקְבֵּל אֶת אֱלוֹהֵיו, שׁוֹבֵי אַחֲרֵי יְבַמְתָּךְ.**

(טז) **וְנִתְאָמַר רֹוֹת אֵל תִּפְגְּעִי בִּי לְעִזְבֶּךָ לְשׁוֹב מֵאַחֲרֶיךָ כְּגִיסְתִּי. אֵינֵנִי כְּמוֹתָה שְׂרַצְתָּה לְלוֹוֹתְךָ אֶךְ בְּקִלוֹת חוֹזֵרָה אֵל עַמָּה וְאֱלוֹהֵיהָ, פִּי אֵנִי אֵל אֲשֶׁר תִּלְכִּי אֵלָיְךָ וּבְאֲשֶׁר תִּלְיִנִי אֵלָיִךְ שׁוֹתְפוֹת גּוֹרֵל אִישִׁי עֲמָךְ עַמִּי זֶהוּת לְאוֹמִית וְאֱלֹהֶיךָ אֱלֹהֵי שׁוֹתְפוֹת אִמוֹנָה הַכְּרוּכָה בְּכֶךְ.**

(יז) **בְּאֲשֶׁר תִּמְוֹתִי אֲמוֹת וְשֵׁם אֶקְבֹּר פֶּה יַעֲשֶׂה יְהוָה לִי וְכֵה יִסִּיף פִּי הַמְּנוֹת יִפְרִיד בֵּינִי וּבֵינֶךָ רֹוֹת נִשְׁבַּעַת בְּשֵׁם אֱלוֹקֵי יִשְׂרָאֵל. אִוְלִי בַּעֲלָהּ, שְׁחַטָּא רַק בַּעֲקֻבוֹת אַחִיו, נוֹתֵר קְרוֹב לַעֲמוֹ בַּחֲיִיו יוֹתֵר מִכְּלִיוֹן בַּעַל עֲרַפָּה. כַּעַת הִיא כּוֹרַכַת אֶת גּוֹרֵלָהּ בְּגוֹרֵל חַמוֹתָה לְכֹל דְּבַר וְלֵלֵא כֹל תְּנַאֵי.**

(יח) **וְנִתְרָא פִּי מִתְאַמְצָת הִיא לְלֶכֶת אֵתָהּ בְּכוֹוֹנָה שְׁלֵמָה וּבִשְׁבּוּעָה בְּאֱלוֹקֵי יִשְׂרָאֵל וְנִתְחַדֵּל לְדַבֵּר אֵלָיְךָ שְׁתּוֹבֵב, אֶף שְׁלִיוּיִי שֶׁל בֵּת הָאוֹיֵב יִזִּיק לְנַעֲמִי בְּשׁוֹבָהּ.**

(יט) **וְנִתְלַכְנָה שְׁתִּיבָהּ בְּמַעֲלָה הַמְּדַבֵּר מִבְּקַעַת יָם הַמִּלַּח אֵל הָרִי יְהוּדָה עַד בְּאֵנָה בֵּית לְחֵם וְנִהֵי כְּבִאָנָה בֵּית לְחֵם וְנִתְהַם כָּל הָעִיר עָלֶיהָ וְנִתְאַמְרָנָה הַזֹּאת נַעֲמִי שְׁעִזְבַּתְנוּ לְפָנָי כְּעֶשֶׂר שָׁנִים שְׁלֵא עַל מִנַּת לְשׁוֹב?**

(כ) **וְנִתְאָמַר אֵלָיְךָ בְּמִרְרוֹת אֵל תִּקְרָאנָה לִי נַעֲמִי אֵנִי הִיא בְּגוֹפִי אֶךְ לֹא בְּגוֹרֵלִי קְרָאנָה לִי מִרָא פִּי הִמֵּר שְׂדֵי הָאוֹמֵר דִּי לְצִרוֹת לִי מֵאֵד לֵלֵא דִּי.**

(כא) **אֵנִי מְלֵאָה הִלְכִיתִי וְרִיקָם הָשִׁיבֵנִי יְהוָה לְמָה תִּקְרָאנָה לִי נַעֲמִי וְיִהְיֶה עֲנָה בִּי וְשְׂדֵי הַרְעֵ לִי אִם מִגִּיעֵ לִי מִכֶּם יַחַס מִעֲנִישׁ, הָרִי נַעֲנִשְׁתִּי דִּי.**

(כב) **וְנִתְשָׁב נַעֲמִי רְרוֹת הַמּוֹאֲבִיָּה הוֹרָה כְּלֵתָה עֲמָה הַשְּׁבָה מִשְׂדֵי מוֹאָב מֵה שְׁלֵא מוֹסִיף לְרַצּוֹן הַשְּׁכֵנִים לְפָרְנֵס אוֹתָהּ וְהִמָּה בָּאוּ בֵּית לְחֵם בְּתַחֲלַת קִצְרֵי שְׁעָרִים בְּחוֹדֶשׁ נִיסָן, שְׁהַעֲנִיִּים יְכוֹלִים לְלַקֵּט וְלִהְתַּפְּרֵס מִמִּתְנוֹת הַקִּצְרֵי שְׁצִיוּתָהּ הַתּוֹרָה.**

פִּרְקָב

(א) **וְלִנְעָמִי מוֹדַע מְכַר וְקְרוֹב לְאִישָׁה אֵלִימֶלֶךְ אִישׁ גְּבוּרָה חֵיֵל נִכְבַּד וּבַעַל תְּשׁוּעָה מִמִּשְׁפַּחַת אֱלִימֶלֶךְ וְיִשְׁמוֹ בְּעַז.**

(ב) **וְנִתְאָמַר רְרוֹת הַמּוֹאֲבִיָּה הוֹרָה אֵל נַעֲמִי הַמְּקוֹמִית, שְׁאוֹלִי מִצַּפָּה עֲדִיין לְחַסְדֵי הַשְּׁכֵנִים אֵלְכָה נָא הַשְּׂדָה וְאֵלְלַקְטָה בְּשִׁבְלִים כְּעַנְיֵי הָעִיר כְּדִי לְהַחֲיוֹת אֶת נַפְשׁוֹ אַחֵר בַּעַל שְׁדָה אֲשֶׁר אֲמַצָּא חָן בְּעֵינָיו וְלֹא יִגְרַשְׁנִי. הַעֲנִיִּים הוֹלְכִים בַּעֲקֻבוֹת הַקּוֹצְרִים וְנוֹטְלִים אֶת הַלְקָט וְהַשְּׁכַחָה תוֹךְ כְּדִי הַקִּצְרֵי (יִתֵּר מִתְנוֹת הַעֲנִיִּים אֵין זֶה זְמַנָּן, שְׁכֹן הַפֶּאֶה בָּאָה בְּסוֹף הַקִּצְרֵי וּמַעֲשֵׂר עֲנִי אַחֲרֵי הַגּוֹרָן). וְנִתְאָמַר לָהּ לְכִי בְּתִי וְיִצְלִיָּה ה' דְּרַכְךָ שְׁנַחֲיָה וְלֹא נְמוֹת בְּרַעַב.**

(ג) ותלך מביתה נתבוא אל השדות אשר מחוץ לעיר ותלקט בשדה שנכנסה אליו במקרה אחרי הקצרים עם התקדמותם ניקר מקרה מיד ביום הראשון? אולי היתה קודם לכן בשדות אחרים. תלקט השדה לבעז אשר ממשפחת אלימלך.

(ד) והנה בעז בא מבית לחם העיר אל השדה שמחוץ לעיר ויאמר לקוצרים בחביבות יהנה עמכם ויאמרו לו וברך יהנה.

(ה) ויאמר בעז לנער האחראי הנצב ומפקח יום יום על הקוצרים למי הנערה הזאת שלא הכיר, שאינה מבנות העיר, ומראה ואולי גם התנהגותה חריגים.

(ו) ויען הנער הנצב על הקוצרים ויאמר נערה מואבית היא השבה (הבאה) עם נעמי קרובתך כשבה משדה מואב.

(ז) וממשיך הנער ואומר לבעז ותאמר אלקטה נא ואספתי בעמרים ולא רק בשבלים, שלא כדון אחרי הקוצרים נתבוא ומעמוד מאז הפקר ועד עתה שכבר נטה היום, זה שבתה הבית עוד מעט, נראה שלא היה זה ביום הראשון לבואה אל השדה וכבר הכיר הנער את מנהגה (אם אמר זאת על סמך המנהג הכללי של העניים, הרי בועז אמר לדעת זאת בעצמו). אולי ביקש להמעיט בהתעניינותו של בועז. על פי ההמשך היא לא עמדה לעזוב מהר את השדה ועדיין לא באה עת האוכל.

(ח) מששמע שזוהי הנערה שאת סיפורה ידע, ויאמר בעז אל רות בניגוד לנימת הניכור והכעס בדברי הנער הלא שמעתי לקולי בתי אל תלכי ללקט בשדה אחר שאינו שלי, כמנהג העניים העוברים משדה לשדה, אולי הוותיקים בעלי הקביעות רואים בחדשים משיגי גבול ודוחקים אותם, והם נאלצים לנסות בכל יום שדה אחר וגם לא תעבורי מנה אולי היה זה שדה טוב בין שדותיו וכה תדבקין עם נעמתי העובדות בשדה, והן תגנה עלייך מפני הוותיקים.

(ט) עיניך בשדה אשר יקצרון הנערות והלקת אחריהן ולא אחרי הנערים, אולי בנות ישראל ידעו ללכת אחרי הנערות אבל היא נכריה ולא ידעה כללי צניעות (חז"ל דרשו שראה בה צניעות וחכמה משל עצמה, ועם זאת אפשר שמאידך היו דברים שלא ידעה) הלא צויתי את הנערים לבלתי נגעף להציק, קודם לכן היתה נערה בין נערים וצמת והלקת אל הכלים ושתית מאשר ישאבון הנערים לא כאחת העניים אלא כאורחת של בעל השדה.

(י) ותפל על פניה ותשתחו ארצה בהכנעה ובתודה ותאמר אליו מדוע מצאתי חן בעיניך להפירני על פני כל יתר העניים ואנכי נכריה כך חשה מצד הסביבה.

(יא) ויען בעז ויאמר לה לא במקרה פניתי אלייך – בניגוד להתנכרות ולעוינות מצד אנשי העיר, הוא מביע הערכה והתפעלות – הגד הגד לי כל אשר עשית את חמותך אחרי מות אישך, ראשית, החסד האישי עם אשה גלמודה כשגורלכן כבר אינו בהכרח משותף ומעזבי אביך ואמך וארץ מולדתך ותלכי אל עם אשר לא ידעת תמול שלשום שנית, כרכת את גורלך האישי בקבלת זהות לאומית חדשה.

(יב) ישלם יהנה פעלך ותהי משפרתך שלמה מעם יהנה אלהי ישראל אשר באת לחסות תחת כנפיו, שלישית, קיבלת את אמונת ישראל ותורת ה' בעקבות דבקותך בחמותך ובעמה.

(יג) ותאמר אמצא חן בעיניך אדני כי נתמתני וכי דברת דברים טובים על לב שפתיך מה שאיש לא עשה לפניך ואנכי לא אהיה ראוייה אפילו להיות באחת שפתיך.

(יד) ויאמר לה בעז לאחר זמן לעת האכל שישבו הקוצרים לאכול גשי הלם ואכלת מן הלחם שלנו וטבלת פתך בחמץ כאחת מאתנו ותשב מצד הקוצרים נבוכה לקחת בעצמה ויצבט לה בועז קלי (תבואה קלויה) בנוסף ללחם ותאכל ותשבע ותתר שלא הורגלה בכך מאז בואה לעיר.

(טו) ונתקם לאחר האוכל ללקט עוד עם העניים ויצו בעז את נעריו משראה שלא הבינה את עצתו ללקט אחר נערותיו דווקא לאמר גם בין העמרים תלקט הרבה כפי שעשתה מקודם, אף שאין זה מדין העניים אלא שבלים בודדות או עומר אחד שנשכח ולא תכלימוהו.

(טז) וגם של תשלו לה השליכו לעברה כאילו נפל מכם (אשרי משכיל אל דל – ירושלמי פאה פ"ח ה"ח) מן הצבתיים הקשורים ונצבתם ולקטה מה שתרצה, ולא תגערו בה כפי שאתם גוערים בעניים הנוטלים שלא כדין וכפי שגערתם בה מקודם. כך פרנס בועז גם את נעמי קרובתו.

(יז) ותלקט בשדה עד הערב ותקבט את אשר לקטה כדי שלא לשאת את הפסולת ויהי כאיפה שערים ללא פסולת, שיעור מאכל אדם אחד לעשרה ימים (עשירית האיפה היתה עומר לגולגולת ליום במדבר).

(יח) ותשא ותבוא העיר ותרא תמותה את הכמות הגדולה אשר לקטה ותוצא ותתן לה את אשר הותרה משבעה שנתן לה בועז בעת האוכל, ואת איפת השעורים כולה הניחה למשמרת.

(יט) ותאמר לה תמותה בהשתאות איפה לקטת היום ואנה עשית כה הרבה מעבר למצופה, אולי ליקטה כבר בימים קודמים ואז הרי ליקטה כצפוי, מעט וללא כיבוד אישי, ויהי מפירך ברוך ברור שמישהו נטה לך חסד ותגד לתמותה את אשר עשיתה עמו ותאמר שם האיש אשר עשיתי עמו היום בעז.

(כ) ותאמר נעמי לכלתה ברוך הוא האיש ליהנה אשר לא עזב ה' חסדו את החיים את ואני ואת המתים אישי ואישך ותאמר לה נעמי קרוב לנו האיש מגאלנו הוא שקרובי משפחה גואלים את הנחלה, ועתיד הוא לגמול חסד גם עם המתים.

(כא) ותאמר רות המואביה עדיין היא זרה גם פי אמר אלי עם הנערים אשר לי תדפקין לא דייקה, לא הפנימה את חשיבות עניין הצניעות הנהוג בישראל עד אם פלו את כל הקציר אשר לי.

(כב) ותאמר נעמי בת ישראל אל רות פלטה, נעמי מקרבתה לחיק עמה ואורחותיו, טוב בתי פי תצאי עם נערותיו ולא עם נערי, כיוונה מעצמה לכוונת בועז ולא יפגעו בה בשדה אחר בו אין לך מגן.

(כג) ותדבק בנערות בעז ללקט ולא עם נערי, כעת הפנימה, עד פלות קציר השערים מפסח והלאה וקציר החטים סביבות עצרת (לר"י עד סוף אייר, לר"מ עד חצי סיון, לר"ש עד סוף סיון, ב"מ קו ב) ותשב את תמותה והתפרנסו ממה שהניחה בשל חסדו של בועז.

פרק ג

(א) ותאמר לה נעמי תמותה בישבן לבדן בביתן כשירות אין עוד איך להתפרנס ולפרנס, בתי הלא אבקש לך מנות אשר ייטב לך פרנסה ונישואין.

(ב) ועמה הלא בעז מדעתנו אשר היית את נערותיו הנה הוא זרה את גרן השערים תלילה ויהיה לבדו בגורן אחר הזריה, שמח וטוב לב על האסיף הנאה. אם יש מניעה לבקש ממנו בקשה נועזת באופן רגיל, כעת זו הזדמנות.

(ג) ורחצת במים וטהרת וסכת ושמרת שמלתיך עליך שתהיי במיטבך וירדת הגרן בהיחבא אל תנדעי לאיש עד פלתו לאכל ולשתות כדי שתגיע השעה הנכונה להעז.

(ד) ויהי בשכבו ונדעת ממחבואך את המקום אשר ישכב שם השגיחי שלא לאבדו שכן בחשיכה לא תוכלי למוצאו בגורן ובאת לאחר מכן, כשירדם וגלית מרגלתיך ולוא כן לא ירגיש עד הבוקר וישכבת והוא יגיד לך מעת שיגלה זאת את אשר תעשין נעמי בוטחת בו שלא יכעס על ההעזה, ועדיין לא נאסר יחוד עם פנויה (ע"ו לו ב).

(ה) **וַתֹּאמֶר אֵלָיָהּ כָּל אֲשֶׁר תֹּאמְרִי אֵלַי אַעֲשֶׂה לָּמְרוֹת שׁוּזָה כַּמַּעֲשָׂה בְּלִתי סְבִיר וּבְלִתי רֵאוּי.**

(ו) **וַתֵּרֶד מֵהָעִיר אֶל הַגֶּרֶן וַתַּעֲשֶׂה עוֹד קוֹדֵם לָכֵן כָּכָל אֲשֶׁר צִוְּתָהּ חֲמוּתָהּ לְהַתְּכוֹנוֹ, וְכֵן בַּהֲמִשָּׁךְ.**

(ז) **וַיֵּאכַל בָּעֵז וַיִּשְׁתֶּה וַיִּיטֵב לְבוֹ וַיָּבֵא לְשֹׁכֵב בְּקִצָּה הָעֵרְמָה כַּשִּׁמְחַת הַקּוֹצֵר בִּיבּוּלוֹ וְאוּלַי כְּדִי לִמְנוּעַ גְּנִיבָה וּתְבֹא בָלֵט אַחֲרָיו וַתִּגַּל מַרְגְּלֹתָיו וַתִּשְׁכַּב.**

(ח) **וַיְהִי בַחֲצֵי הַלַּיְלָה וַיִּתְּרֶד הָאִישׁ שֶׁהִתְעוֹרֵר מִצִּינַת מַרְגְּלוֹתָיו וַיִּלְפַּת מִשַּׁחֲשׁ שֶׁאִינּוֹ לְבַדּוֹ וַהֲנִה אִשָּׁה שֹׁכֶבֶת מַרְגְּלֹתָיו וְלֹא הִכִּירָהּ בְּאִפְלָה.**

(ט) **וַיֹּאמֶר מִי אַתְּ וּמָה מַעֲשִׂיךְ כֹּאן? וַתֹּאמֶר אֲנֹכִי רוּת אֲמִתְךָ וּפְרִשְׁתָּ כְּנִסְךָ בְּגִדְךָ עַל אֲמִתְךָ לְנִשְׂאֵנִי לְאִשָּׁה כִּי גֵאל אֶתָּה לְמִשְׁפַּחַת חֲמוּתִי וּבְעֵלִי, וְאִמְנָם הַתּוֹרָה צִוּוּתָהּ עַל גְּאוּלַת הַנַּחֲלָה, אֲךָ מִשְׁפַּחַתְנוּ זְקוּקָה גַם לְגְאוּלַת הַזֶּרַע.**

(י) **וַיֹּאמֶר בְּרוּכָה אַתְּ לַיהוָה בְּתִי עַל דְּבָקוֹתְךָ בְּמִשְׁפַּחַת בְּעֶלְךָ הַיִּטְבָּהּ חֲסִדְךָ הַאֲתָרוֹן לְהַגְבִּיל אֶת עֲצֻמְךָ בְּנִישׁוּאִיךָ מִן הַחֹסֵד הָרֵאשׁוֹן שֶׁדְּבַקְתָּ בַחֲמוּתְךָ שֶׁהִבִּיא עַד לְגִיּוּרְךָ, וְכַעַת הַחֲלִטָה לְבִלְתִּי לָקַח אֲתָרִי הַבַּחֲזוּרִים אִם דָּל וְאִם עֲשִׂיר כִּפִּי שֶׁתִּמְצָאֵי עֲבוּר עֲצֻמְךָ מְבַלִּי מַחֲוִיבוֹת לְבְעֶלְךָ, וְאֵת בַּחֲרַת לְהַקִּים לוֹ זֶרַע. מִדְּבָרִי נַעֲמִי עוֹלָה שְׁרוֹת הַיְתָה זְקוּקָה לְמוֹצָא זֶה, אֲךָ בּוֹעֵז מְבִין שֶׁהִיא יְכוּלָה לְמַצּוֹא לְעֲצָמָה מְנוּחָ טוֹב יוֹתֵר עִם בַּחוּר כְּגִילָה, צַעִיר יוֹתֵר מְבוֹעֵז.**

(יא) **וַעֲתָה בְּתִי אֶל תִּירְאֵי בְּאִשֶׁר לְגוּרְלְךָ כָּל אֲשֶׁר תֹּאמְרִי אַעֲשֶׂה לָּךְ כִּי יוֹדַע כָּל שַׁעַר עַמִּי כִּי אִשָּׁת חַיִל אַתְּ לְאַחַר שְׁבוּעָה נִשְׂאָה לֵה פְּנִים, הַשְׁתַּפֵּר מִעַמְדָה בְּעִינֵי בְנֵי הָעִיר, שֶׁכֵּן הִיָּה בּוֹעֵז נִכְבֵּד בְּעַמּוּי, וְלִכֵּן סָבַר שֶׁהִיא יְכוּלָה לְהִינְשֵׂא בְּכַבּוּד עִם אֶחָד הַבַּחֲזוּרִים. נַעֲמִי לֹא יָדְעָה זֹאת וְחָשָׂה שֶׁמִּתְנַכְרִים לָהּ (אֲפֹשֶׁר שֶׁלְנַעֲמִי הִתְקַשְׁרוּ יוֹתֵר לְמַחְוֹל עַל בְּגִידָתָה).**

(יב) **וַעֲתָה כִּי אֲמַנָּם כִּי גֵאל אֲנֹכִי וַיְכוּל לְהַקִּים לְמִשְׁפַּחַת אִישֶׁךָ זֶרַע וְאוֹלָם גַּם יֵשׁ גֵּאל קְרוֹב מִמֶּנִּי.**

(יג) **לִינִי הַלַּיְלָה כֹּאן וְהִיָּה בְּבִקְרָא אִם יִגְאָלְךָ הַגּוֹאֵל טוֹב יִגְאָל וְאִם לֹא יִחַפֵּץ לְגְאָלְךָ וְגֵאלֹתֶיךָ אֲנֹכִי חַי וְהִנֵּה אֵין זֶה יְבוּם גְּמוּר, אֵין אֵת אִשָּׁת אַח וַיְכוּל כָּל אֶחָד מֵהַקְּרוֹבִים לְגְאוּל, אֲלֵא שִׁישׁ עֵדִיפוֹת לְקְרוֹב יוֹתֵר כְּמוֹ בְּנַחֲלָה (קִידוּשֵׁין כֹּא א), שֶׁכֵּכִי עַד הַבִּקְרָר רְגוּעָה מִשְׁנַטְלִית עָלַי לְדֹאוֹג לָךְ.**

(יד) **וַתִּשְׁכַּב מַרְגְּלוֹתָיו עַד הַבִּקְרָר וַתִּקַּם עַל פִּי דְבָרוֹ בְּטָרָם יֵאִיר עַד שֶׁיִּפְרֵר אִישׁ אֵת רַעְהוֹ וַיֹּאמֶר אֶל יוֹדַע כִּי בָּאָה הָאִשָּׁה הַגֶּרֶן לְמְנוּעַ לְזוֹת שְׁפִתָּיִם וְגַם אוּלַי יֵאֲסְרוּהָ עָלָיו בְּשֵׁל כָךְ.**

(טו) **וַיֹּאמֶר הִבִּי מִמִּטְפַּחַת אֲשֶׁר עָלַיךָ שֶׁכֵּן בָּאָה לְלֹא כְּלִי, שֶׁלֹּא בְּמַחֲשָׁבָה לְשׁוֹב עִם מְזוֹן אוֹ דְבַר מֵהַ נְאֻחֲזֵי בָּהּ וַתִּאֲחָז בָּהּ כְּכֹלִי קִיבּוּל וַיִּמָּד שֵׁשׁ שְׁעָרִים מֵהַגּוּרָן שֶׁזֶרָה וַיִּשְׁתַּעַל וַיָּבֵא בּוֹעֵז מֵהַגּוּרָן אֶל הָעִיר (אוֹ רוּת בַּחֲלוּף זְכָר וְנִקְבָה).**

(טז) **וַתְּבוֹא אֶל חֲמוּתָהּ וַתֹּאמֶר מִי אַתְּ בְּתִי עַדִּינָה הִיָּה חֲשׂוֹךְ וְלֹא יָדְעָה מִי הַבָּאָה (הֵאֵם הַשְׁתַּפֵּר מִצַּבָּה הַחֲבֵרִיתִי שֶׁהִיָּה אִי מִי בֵּא לְבֵית נַעֲמִי וּבִשְׁעוֹת אֱלֹהִים?) וַתִּמָּד לָהּ אֵת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה לָהּ הָאִישׁ.**

(יז) **וַתֹּאמֶר שֵׁשׁ הַשְּׁעָרִים הָאֵלֶּה נָתַן לִי כִמְחוּוָה כִּי אָמַר אֵלַי אֶל תְּבוֹאֵי רִיקָם אֶל חֲמוּתְךָ לֹא כְּדִי לְהַשְׁבִּיעַ אֲלֵא כְּדִי לְהַבִּיעַ קִירְבָה.**

(יח) **וַתֹּאמֶר שְׁבִי בְּתִי מַעֲט, שְׁעוֹת סְפוּרוֹת לְכָל הַיּוֹתֵר עַד אֲשֶׁר תִּדְעִין אֵיךְ יִפְלֵ דָבָר כִּי לֹא יִשְׁקַט הָאִישׁ כִּי אִם כָּלָה הַדָּבָר הַיּוֹם שֶׁזוֹ דָּרְכוּ.**

(א) **וּבְעֵז עֲלֶה** אל הַשָּׁעַר של העיר, מקום מפגש בעת שיוצאים אנשי העיר לעמל יומם, מקום המשפט ומושב הזקנים, מקום רחבת השוק, אולי מקומו הקבוע של בועז כשופט ומנהיג וַיֵּשֶׁב שָׁם וְהָיָה הַגָּאֵל עִבְרָא אֲשֶׁר דָּבַר בְּעֵז אולי במקרה ואולי צפה בועז וַיֹּאמֶר סוּרָה שָׁבָה פֹּה פְּלֹנִי אֶלְמִנִי כי דבר לי אליך. האם פנה אליו בדרך גנאי או שהמקרא מדלג על שמו לגנותו? וַיִּסֶר וַיֵּשֶׁב.

(ב) וַיִּקַּח עֲשָׂרָה אֲנָשִׁים מִזִּקְנֵי הָעִיר לפרסום העתיד להתרחש וקביעת העניינים וַיֹּאמֶר שָׁבוּ פֹּה כבית דין וַיֵּשֶׁבוּ.

(ג) וַיֹּאמֶר לַגָּאֵל בא אתו בדברים עקיפים ולא דיבר מיד על גאולת רות, כדי להבהיר שהעניין הוא הקמת השם למתים חֲלֵקֶת הַשְּׂדֵה אֲשֶׁר לְאַחֵינוּ לְאַלְיִמְלֵךְ המצויה בין נחלות המשפחה מִכֶּרֶה נְעָמִי הַשְּׂבָה מִשְׂדֵה מוֹאָב לאחר ששבה, לצורך פרנסתה (יתכן שיש כאן לימוד זכות על אלימלך, שלא מכר את נחלתו כשהיגר לניכר ואולי השאיר פתח לשוב). אמנם היא אינה יורשת על פי ההלכה המקובלת בידנו, ושמה כקרובתו? ואולי מכרה לפני מות אלימלך ובעצם הוא שמכר? כעת רשאי הקרוב (לרבי יהושע, ולרבי אליעזר הוא חייב, קידושין כא א) לגאול את הנחלה מיד הקונה בעל כורחו כדין התורה, וכך נהגו כדי להסיר את חרפת מכירת שדה אחוזה מעל נחלת המשפחה.

(ד) וַאֲנִי אֲמַרְתִּי אֲגִלָּה אֲזַנְךָ לְאֹמֶר קְנֵה את השדה מאת הקונה כדי להשיבה לחזקת משפחתנו נִגְדַּד הַיִּשְׁבִּים וְנִגְדַּד זִקְנֵי עַמִּי כדי לפרסם ששבה האחוזה למשפחה אִם תִּגָּאֵל גָּאֵל וְאִם לֹא יִגָּאֵל הַגִּידָה לִי וְאֲדַעַה כִּי אֵין זִילְתָךְ לַגָּאֵל לפני וְאֲנֹכִי אֲחֻרְיָךְ ואני מעוניין וַיֹּאמֶר הגואל אֲנֹכִי אֲגָאֵל.

(ה) וַיֹּאמֶר בְּעֵז בְּיוֹם קְנוֹתְךָ את זכות הגאולה של הַשְּׂדֵה מִיַּד נְעָמִי המוכרת והזוכאת הראשונה לגאול וּמֵאֵת אולי כמו ואת, או שיש לקנות ממנה את הזכות לגאול כשליחתה של נעמי) רֹות הַמּוֹאָבִיָּה (הדגיש את מוצאה כדי להניאו) אֲשֶׁת הַבֵּן הַמֵּת שהוא אחד מבעלי השדה קְנִיָּה (זהו הקרי. הכתיב קְנִיָּה מִבְּטָא את רצונו) לְהַקִּים שָׁם הַמֵּת עַל נַחְלָתוֹ בהקמת זרע על אדמתו שישא את שמו בעיני הבריות (אמנם ביובל תשוב הנחלה ממילא, אולם הבן יולד ויגדל ללא אחוזה. ושמה נמכרה לשנים רבות שלא לצמיתות ואינה יוצאת ביובל, ב"מ עט א).

(ו) וַיֹּאמֶר הַגָּאֵל לֹא אוכל לַגָּאֵל לִי את השדה כדין תורה פֶּן אֲשַׁחֵת אֶת נַחְלָתִי ומשפחתי בנישואין למואביה גָּאֵל לָךְ אֵתָה אֶת גְּאֻלְתִּי כִּי לֹא אוכל לַגָּאֵל משנכרו השדה באשה.

(ז) וְזֹאת הִיא נהוג לַפְנִים בְּיִשְׂרָאֵל עַל העברת זכויות הַגָּאֻלָּה וְעַל קביעת הַתְּמוּרָה לכל מקח וכן לַקְּיָם כָּל דָּבָר הנצרך לחיזוק או למעשה קניין, בטרם הנהיגו להשתמש בכסף התמורה כגמר מעשה הקניין (חז"ל פירשו גאולה = מכירת קרקע, תמורה = חליפין שוה בשוה, כל דבר = שאינו שוה בשוה, ב"מ מז א) שְׁלַף אִישׁ נַעְלוֹ וְנָתַן לְרַעְהוּ שיגביהו וישיב לו וְזֹאת הַתְּעוּדָה המודיעה את גמר העניין בְּיִשְׂרָאֵל.

(ח) וַיֹּאמֶר הַגָּאֵל לְבְעֵז קְנֵה לָךְ את זכות הגאולה שלא אחזור בי ואגאל ממך לאחר זמן וַיִּשְׁלַף נַעְלוֹ.

(ט) וַיֹּאמֶר בְּעֵז לְזִקְנֵים וְכָל הָעָם שהתאספו בינתיים עֲדִים אִתָּם הַיּוֹם כִּי קְנִיָּה אֵת כָּל הנחלה אֲשֶׁר הִיא לְאַלְיִמְלֵךְ וְאֵת כָּל אֲשֶׁר לְכַלְיוֹן וּמַחְלוֹן מִיַּד נְעָמִי שהיא לא תתבע ממני לאחר שאגאל מהקונה.

(י) וְגַם אֵת רֹות הַמּוֹאָבִיָּה למרות מוצאה אֲשֶׁת מַחְלוֹן שלא הרשיע ככליון וזכה שאשתו הצדקת הקימה לו זכר קְנִיָּה לִי את הזכות לקחתה לְאִשָּׁה במעשה קידושין שאעשה (כעת זו רק הכרזה) לְהַקִּים שָׁם הַמֵּת עַל נַחְלָתוֹ כיבום (לא תרפא המשפחה שגלתה מאדמת הקודש, אלא עם שובה לנחלת אבותיה) וְלֹא יִכְרַת שָׁם הַמֵּת ואביו מַעַם אָחִיו וּמִשְׁעַר מְקוֹמוֹ, המשפחה והעיר אחת הנה. אנשי בית לחם הם בני משפחת שלמא אבי בית לחם (דה"י א ב נא), עֲדִים אִתָּם הַיּוֹם על קיום הדברים.

(יא) וַיֹּאמְרוּ כָּל הָעָם אֲשֶׁר בַּשָּׂעַר וְהַזִּקְנִים: עֲדִים אנחנו! יִתֵּן יְהוָה אֵת הָאִשָּׁה הַבָּאָה אֵל בֵּיתְךָ כְּרַחֵל וְכַלְאָה שהיו זרות, בנות לבן הארמי אֲשֶׁר בָּנוּ שְׂמִיָּהֶם אֵת בֵּית יִשְׂרָאֵל בנישואיהן ליעקב ממשפחת אברהם. וכן אתה מקים זרע מאשה שבאה מבחוץ וְעֲשֵׂה חֵיל בְּאַפְרָתָה (בדה"י שם מיוחסת העיר אפרת לכלב) וְקִרָא שָׁם בְּבֵית לָחֶם.

(יב) ויהי ביתך כבית פריץ שכולם כאן מזרעו אשר ילדה תמר ליהודה כהקמת שם למתים, והיה גם שם הזיווג בלתי שגרתו מן הנרע אשר יתן יהנה לך מן הנערה הזאת.

(יג) ניקח בעז את רות בקידושין ותהי לו לאשה בנישואין ונבא אליה כיבום ויתן יהנה לה הריון מיד ותלד בן.

(יד) ותאמרנה הנשים שהתפייסו אל נעמי ברוך יהנה אשר לא השבית לך ולבעלך גאל היום את הילד שיגאל את שמם ויקרא שמו בישראל כממשיך את המשפחה.

(טו) ותהי לך הילד למשיב נפש מצערך ולכלכל את שיתבך למרות שאין זה ממש יבום ואינו נחשב בנו של מחלון, פי כלתך אשר אהבתך ילדתו אשר היא טובה לך משבעה בנים ואף אם היתה יולדת שלא ממשפחתך, היתה מגדלת אותו בחיקך.

(טז) ותקח נעמי את הילד ותשתהו בחיקה ותהי לו לאמנת כאמו של מחלון המת וכחמותה ואמה של רות אמו.

(יז) ותקראנה לו השכנות שם שיאמר בהמשך, לאמר בכך ששכנותיה של נעמי נותנות את השם יש אמירה שילד בן לנעמי ותקראנה שמו עובד הוא אבי ישי דוד.

(יח) ואלה תולדות פריץ בן יהודה, אף ששלה גדול ממנו, קם על שם ער הבכור כדין יבום (ראה רמב"ן פרשת וישב) פריץ הוליד את חצרון בכורו.

(יט) וחצרון הוליד את רם ואילו ירחמאל הגדול ממנו (דה"י א ב ט), נשא נכריה ונדחה (ירושלמי סנהדרין ב ג, לימים יעמוד מזרעו ישמעאל בן נתניה [ירושלמי סוף הוריות] וירצח את גדליה בקנאתו שלא השיבו לו את המלוכה אחרי גלות בית דוד) ורם הוליד את עמינדב בכורו.

(כ) ועמינדב הוליד את נחשון נשיא יהודה במדבר ונחשון הוליד את שלמה אבי בית לחם.

(כא) ושלמון הוליד את בעז ובעז הוליד את עובד.

(כב) ועובד הוליד את ישי וישי הוליד את דוד בנו השביעי שנמשח למלך בדבר ה' על פי שמואל.

נקודות עיקריות שעלו:

1. מואב אויבים לישראל בעת ההיא. מעבר אליהם הוא בגידה וניתוק הקשר.
2. בטרם גלו ישראל מעל אדמתם בראשונה, לא היתה זהות לבן ישראל מחוץ לארץ ישראל.
3. מחלון לא הרשיע ככליון. למחלתו עלתה רפואה, וכליון כלה.
4. כל עם היה דבק באלוהיו כשייך לו, מבלי לשלול רעיונית את היות העם האחר דבק באל אחר. ערפה חשבה ללכת עם נעמי ולנטוש את אלוהי מואב, ומששבה אל עמה שבה גם אל אלוהיה.
5. אמונת ישראל שוללת אמונה אחרת, אלוהי העמים שקר הם. משהצטרפה רות לנעמי מצד מידת החסד, כפי שאומר בועז, בעקבות כך הצטרפה לעמה, ואז בא גיורה מצד מידת האמת. בין אדם לחברו ובעקבותיו בין אדם למקום, כמאמר הלל לגר.
6. ההצטרפות לעם הביאה להצטרפות לאמונה ולתורה. מהות גיורה היא – "ונלוה הגר עליהם ונספחו על בית יעקב".
7. ערכי הצניעות הטבעיים לישראל לא מוכרים לגיורת בת עם זר.
8. אנשי העיר מתנכרים לנעמי ולרות עד שיחסו של בועז שינה את יחסם לרות ואחר כך לנעמי.
9. גאולת השדה ההלכתית ונישואי רות לפנים משורת הדין, נכרכו יחד כדי לרפא את המשפחה על אדמתה ולכפר על נטישתם.
10. שושלת המלוכה מיהודה עוברת מבכור לבכור אלא אם ישנה סיבה.

יש בדברים מתורת מורי רבי יעקב מדן בספרו תקוה ממעמקים על רות. רעי ר' אריאל דוד הגיה את הפירוש והעשירו. יצחק מאיר יעבץ.